

Verheffingsmachine

Joep Bakker (redactie *Pedagogiek*)

URN:NBN:NL:UI:10-1-100756

Het mag kinderachtig zijn, maar ik had wat graag willen weten hoe de bewindslieden Bussemaker en Dekker die rekentoets gemaakt zouden hebben. Leden van de vaste Kamercommissie onderwijs brachten het er in elk geval niet goed vanaf. Ze faalden collectief. Het ANP-berichtje van 10 februari vermeldt alleen niet of dat betekent dat ze dan ook meteen onder de voorlopig als criterium gestelde 4.5 hebben gescoord of dat het toch nog enigszins meeviel. Het getuigt niettemin van moed dat ze zich zo publiekelijk aan de test onderwierpen. Of was het eerder *overmoed* en vertrouwden ze wat al te voorbarig op de gedegenheid van hun eigen rekenonderwijs destijds? Op hun stemgedrag in de Kamer over de omstrede rekentoets heeft de uitslag in elk geval geen invloed kunnen hebben. Op 3 februari stemden coalitiepartijen VVD en PvdA systematisch tegen elke door de oppositie ingebrachte motie, om het even of daarin om uitstel van de toets, om nader overleg met de Vereniging van Wiskundeleraren dan wel om verbetering van het rekenonderwijs over de hele linie, van basis- tot voortgezet onderwijs, werd gevraagd. Curieus was de stemverklaring van het CDA. Dat stemde tegen de invoering van de rekentoets omdat naar aanleiding van de conclusies van de commissie Dijsselbloem immers kamerbreed was besloten om in het vervolg nimmer wijzigingen in het onderwijs door te voeren wanneer daarvoor geen breed maatschappelijk draagvlak was. En het is waar: zo'n beetje iedereen in de onderwijswereld die ertoe doet verzette zich tegen de rekentoets, behalve dan de minister. Had het CDA dus een punt. Maar tegelijk bleek het kort van memorie. Want was het niet juist de eigen onderwijsminister Marja van Bijsterveldt die de rekentoets op de politieke agenda plaatste?

Kort van memorie zijn er in Den Haag overigens nog wel meer. De commotie over de rekentoets was nauwelijks verstomd, of Diederik Samsom kwam met een nieuwigheidje - nou ja, wat heet, maar zo bracht hij het wel in een opiniestuk in de Volkskrant van 7 februari. Als het aan de PvdA-leider ligt, gaan

Correspondentieadres: j.bakker@pwo.ru.nl

Column

voortaan de 3-jarigen al naar school. In menig krantenkolom werd er inderdaad op gereageerd alsof het een novum betrof. Maar hadden we dat soort geluiden al niet veel eerder gehoord? Lodewijk Asscher bepleitte al jaren geleden in zijn hoedanigheid van onderwijswethouder van Amsterdam dat alle Amsterdamse kinderen vanaf 2,5 jaar naar de basisschool moesten. Bovendien opteerde de Onderwijsraad in maar liefs drie adviesnota's uit resp. 2008, 2010 en 2011 voor een uitbreiding van het basisonderwijs met een pedagogisch aanbod voor alle 3-jarigen. En in een forumbijdrage in *Pedagogiek* (2014, 34(1)) hielden Ron Oostdam en Louis Tavecchio nog onlangs een warm pleidooi voor een Integraal Kindcentrum als open leer- en ontwikkelingsgemeenschap waarin basisonderwijs, kinderopvang, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang hecht met elkaar samenwerken.

Origineel is het voorstel van Samsom dus allerminst. Dat neemt echter niet weg dat op zijn daar aan ten grondslag liggende maatschappelijke analyse weinig af te dingen valt. De kloof tussen de kansarme onderlaag en de kansrijke bovenlaag in de samenleving wordt met de dag groter, stelt hij vast. Hij heeft daarbij het Sociaal en Cultureel Planbureau aan zijn zijde. Dat constateerde in een in oktober jongstleden verschenen verkenning met de veelzeggende titel *Gescheiden Werelden* dat die tweedeling almaar hardnekkiger wordt en zich tot in de kleinste haarvaten van de maatschappij reproduceert. Want het gaat echt niet alleen over inkomens- en vermogensverschillen – was dat maar waar. De kansrijken kiezen een kansrijke tot partner, de kansarmen een kansarme; mensen met een hoge opleiding krijgen kinderen die later vrijwel zeker een hoge opleiding genieten terwijl de lager opgeleiden kinderen voortbrengen die het straks, strijk-en-zet, met een lagere opleiding moeten doen. En elke groep heeft zo'n beetje zijn eigen zicht op de wereld, zijn eigen favoriete tv-programma's, zijn eigen krant of andere informatiebron, en ja, dat hoort er natuurlijk ook bij, zijn eigen dating-sites. Het soort-zoekt-soort is zover doorgevoerd dat contact met anderssoortigen nog nauwelijks voorkomt. De sociale cohesie is, kortom, ver te zoeken.

Die scheidslijnen wil Samsom dus doorbreken. "Als we het in de toekomst aandurven om het schoolgaan al op 3-jarige leeftijd te beginnen, geven we een nieuwe impuls aan het onderwijs als verheffingsmachine."

Raar woord: verheffingsmachine, al moest het natuurlijk enige associatie met het sociaal-democratisch gedachtengoed oproepen. Verheffingsmachine. Alsof de aan de ene kant ingestopte ongelijkheid er aan de andere als gelijkheid uitkomt.

Ging het maar zo.

Maar hoe we het dan wel moesten zien? In het programma *Buitenhof* werd Samsom er kritisch over ondervraagd. Dat het veel geld zou kosten; dat wilde hij wel toegeven. Maar dat wisten we al. Zo'n 200 à 300 miljoen becijferde de Onderwijsraad in 2010. "Maar meer inhoudelijk, meneer Samsom?"

Er kwam niet veel uit. Of hij draaide er omheen. Want hij beseft ook wel dat het kabinet niet op een extra kostenpost staat te springen.

Hij had natuurlijk kunnen zeggen dat de scheiding tussen kansrijken en kansarmen al op heel jonge leeftijd begint: kinderen van welgestelde ouders gaan vaak naar de crèche, die van de laagst betaalden naar de peuterspeelzaal waar ze nog altijd de weinig effectief gebleken VVE aangeboden krijgen.

Als je die twee groepen nou eens samen zou brengen in een breed toegankelijke basisschool? Dan zou die verheffingsmachine al enige contouren krijgen. Maar dat veronderstelt dat het heilig huisje van de vrije schoolkeuze ter discussie wordt gesteld en dat er – opnieuw – serieus werk wordt gemaakt van de cultureel-etnische desegregatie van het onderwijs. Maar over dat alles hoorden we Samsom niet praten, daarmee de indruk nalatend dat zijn pleidooi voor een basisschool als verheffingsmachine niet veel meer dan een verkiezingsstunt van de leider van een in het slop geraakte partij is.

Ik heb een beter idee, al besef ik dat je daar sinds het kabinet Den Uyl nog nauwelijks mee kunt aankomen. En origineel is het al evenmin. Maar als Samsom daar nou eens voor zou pleiten: invoering van de middenschool. Empirische studies tonen systematisch aan dat een vroege selectie voor het voorgezet onderwijs zoals we die, behalve in eigen land, ook in bijvoorbeeld Duitsland en België kennen, wezenlijk bijdraagt aan de reproductie van maatschappelijke ongelijkheid. Terwijl in landen met een middenschool, zoals de Scandinavische bijvoorbeeld, de verschillen tussen kansrijken en kansarmen aanzienlijk worden verkleind. En nog een voordeel: zo'n middenschool blijkt, mede dankzij haar naar sociaal milieu gemengde samenstelling, stimulerend voor de ontwikkeling van de sociale en burgerschapscompetenties van haar leerlingen. Wat kan een sociaal-democraat zich nog meer wensen: verheffing van de onderklasse, letterlijk, maar ook als *Bildungs*-ideaal?